

IDAZLEAK

LANGILLEA ZAN

Urte bete ta zerbait geiago da Manterola, Zeanuri'ko apaiz langile porrokatua il zala.

Eleiz-karrera amaitu ondoren, Eibar'en, Ingalaterra'n eta Zeanuri'n osotu eban bere arimazaintza.

Nekegatxa genduan. Naiz-ta urte mordoa bizkar gainean, beti ebillen lanari lotua, eleiz-arazoetan, irakurten edo-ta idazten.

Egoki da noizik-bein beintzat gogora ekarte aaldiaren laburra; esan nai dot, urteak zelan doazan murgilduz joanaren baterean.

Ez da gatxa egi onez konturatzea. Manterola, alan be, gaztetan naiz zartzeroan, urteen pixuari jaramonik egin barik, lanari emona bizi izan zan beti.

Arekin artu-emonan izan ebenak ondo dakie aren auturako grina.

Larogei urtaz gora ebillela be, ez ete zan gazte aren pentsakera?

Beste norabide barik labanka doan aldiari begira egoteke, bere arloari itsatsia bizi izan jakun Gabirel.

* * *

Barandiaran eta Manterola, Jakintza ta Olerkaritza

ATSEDENEAN BERTSOLARI

Aldian batez, baiña, bear ditugu atsedene-orduak be.

Eten bagako tiran dagoan sokea apurtu leiteke. Bardin gure bizi-aria be.

Olakoetan Manterola'k, asnasa apur bat artzeko lirikaz asazkatu, arindu oi eban bere barrena.

Orrela onduak ditu eundaka ta eundaka neurtitz txairo.

Bai, olerkari punterengo ez dala be, txairoak dira apaiz langille onen biotz-eragiñak, neurtitzetan kaiolatuak.

* * *

GABONETAKOK

Emen, alan be, Gabon aldekoak bakarrik aitatuko dodaz, beste guztiak albora itxita.

Dakigunez, euskal idazle ugaria izan zan; ainbat liburu ditu euskeraz, argitaraturik eta argitara bagerik; orrezaz gaifi, «Jaungoiko-Zale»-n, «Ekin»-en, «Zeruko Argia»-n, «Karmel»-en, «Oler-ti»-n konta-ezin ala lan agertu zituan. Olerkiak egitea, esan dogu, asazkaldi bat izan zan arentzat.

1918'an azaldu eban lenengoa, **Gen-tza, Jauna !**, «Jaungoiko-Zale»-n agertua.

Gero, barru lertu-bear orri jarraituz, 200'tik gora mamindu euskuzan.

1921'an **Goi-izpiak** 42 olerkizko bertso-liburua emon auskun.

* * *

LIBURUA GERTU

Il aurretxoan, «Gabon Egunekeko Olerkiak» deritxon urteak zear Gabon egunez egindako poesiz osoturiko kuadernu azi samarra bialdu eustan, nik ikusi nengian.

Ingurrazti onek 36 olerki dakaz, 1937 ezker egiñak danak.

Lendik be ba-ebazan gai orri buruz egindakoak, baiña urte orrez gerozkoak nai zituan Gabon-olerki bilduma orretan sartu.

Erri-miñez, jai pozgarri orreik norbere sukalde berotik urrin igaro bearrak eraginda osotuak dira geienak.

Biotz-dardara beratz unkiagarriak.

* *

ERBESTEAN

Eurotatik banaka batzuk, obeto, estrofa batzuk papereratuko ditugu emen. 1937'an, umetxo aldra bategaz joanda, Ingalaterra'n, London'go Honor Oak'en aurkitzen zan; eta bost lantxo eskiñi eutsozan gai ber-berari, Jesus Umetxo-ari.

«Belen'en» deritxona egitean, Aurtxo txiroa dakus askatxoan etzunda, Maria ta Josepe ta gotzon taldea kantari biran ditularik.

Naiz-ta bera biotz-zauritua, pekatarriak ugari ta siñisge gaixoak ikusi, Kristo maitasun ez satorkun ezker, ez dau iñor itunik gura.

Onela dabez:

*Ludiz pozez
gaizka-bidean,
laiño baltzik ez
ortz-urdiñean.*

* * *

BIOZKADAK

Urrengo urtean be toki beretik doaz goizantza olerkariaren biozkadak.

Lurruna iduri, nunbait.

Askatxoan irri-barreka daukon Umetxoari, amak Ari begira, zeru goiak itxi ta zelan jatsi dan lurrera diñotso.

Eta Aurtxoak erantzun:

*Gizon gaxoen arrokeriak
ekarri nau ni zerutik,
zelan ibilli erakusteko
apallasunan bidetik.*

* * *

IZARRARI

Apal ta txiro izatea Jainkoari jakoz batez be atsegin; gizonai ori erakustearren jatsi da orren beeko egiñik.

Norbekeri iguingarriak **gogor** dautso gizonari biotza. Beti «Neu, neu» diño gizonak;

Jainkoari ez jako ori eder, bai osterapalaren eskari beroa.

Gau orretan bertan, lo dago olerkaria; baiña argitasun bereziak itxartu dau; izar bat da, dizditsua, leio zirrikituz izpi niriñrtiak bialtzen dautsozana.

Jagi da, ta luma arturik, «Belen'en Izarra» idazten dau; amazpi aapal-

Gabirel Mant

diko koplada dozu Ume jaiobarriari eskiñia.

Ludia baltz; Kristo argi jori, Izar dizditsua.

Gautar artzainak, txandaka ardi-zaintzan ziarduenak, kantari aratu ta Josu gurtu daroe buru-makur.

Bardintsu dagi geroztik milloika ta milloika biotz zintzok be.

Olerkariak onela:

*Arrezkerotik ona
Belen'go Izarra
izan da guretzako
Eguzki bakarra.
Beratu maite ez daunak
ez dau maitasunik,
ez zorion bizitzan,
ez itzaropenik.*

EUROPA'KO GUDEA

1940'an Honiton-Devon'en bizi da olerkaria.

Aspaldian beragaz daroan ezpata, zorrotz ta odolko, gaitz jakon jaurtzea.

Leen Euzkadi suntsitua, ta ainbeste erbeste.zear, goibel eta tristerik; orain, oster, Europa osoa gerra txinpartaz.

*Europa zear milloika
espetxetan ta gosez,
sendi sakabanatuak
alde danetan eurrez.
Euzkoak, barriz, or gara
ludi zear etxege,
aberri-min biotzek
iñon eruki gabe.*

GABON-BARRIA

Eta Gabon gaba da, ezkutu sorgiñez gainezka.

Gau lillurakor, eder! Alan be olerkariak deika:

*Gabon gaba/ Gabon gaba)
zorionan geznaril
Zure gomuta zergaitik
jat gaur ain samingarri?*

SAMIN-NEGARREZ

Ez da arritzekoa.
Sarnia latzaren geriza daroa begiertzean dizdika.

Manterola, Olerkari

Illun dauko barrua, ango ta emengo zoritxarra sumatuz.

Zoritxar luzea nunbait. Eta dabes:

*Laugarrenez erbestean
urrun yoat biotza...
zergail-ik samin-negarrez
datorkit idazkortza?
Lalerrien lege bakar
gorrotoa dirudi,
eriotz eta Iriskaniza
izar-naiak alkarri.*

ZORIONTSU

Alan eta guzti be, poetak ez dau samiñik nai gau zoragarri onetan.

Jaurti gomuta samiñak, biotza alai zaindurik.

Gabon gaba da, Kristoren jaiotza. Kantari darrai:

*Eta naiz-ta bakar egon
sutondoan idazten,
ez aspertu gogo-alai
Gabon gaba abesten.
O Gabon zoriontsua/
Zori txarren ezitia/
Zu zara gizon danontzat
Goi-maitasun Argia/...*

BAKE-BIDEAN

Urrengo urtean, 1941'an, Inglewood'en ospatzen dau Gabon gaba.

Mundua sutan egoan, odol kiratsezko garra eriola.

Kristo baiña, orduan be, beiñola Belen'era lez, bake eskinka.

Aingeruen abotsa entzuten zan: «Aintza Jaunari goietan eta bakea bean gogo oneko gizonai». Manterola'k doinu ozenez kantatzen:

*Donoki emaitz bardingabea,
gizarte zoron-iturri;
ludi ontako naste asarren,
aitu-eziñen osaki.*

ETXEAN

Auxe dogu, bai, bakea, gentza, Kristok zerutik opa daukuna: argi bero biziarentzat, kemena lanean, pozatasuna giza-biotzentzat.

Kristok Belen'en jaiorik ekarri euskun maitasuneko bakea; auxe da bakarbakarrrik gizonen zorion-bidea, auxe baita errientzat ondasun-bidezidorra. Bai nor eta bai erri, ortik jorik izango benetako aurrerakuntza.

Gau baltzak igarri bage bere amaia izan oi dau; baita zeru urdiñaren lil-lurak be.

Gure apaiz onari be, amaika urtetan erri-miñez eta bake-zale iraun ondoren, erbesteari agur egin eta etxeratzeko zoria eldu yakon.

1948'an Euskalerrira biurtu zan.

Eta 1952'garreneko Gabonak Zea-nuri'n ernon zituan. Bere erritar eta enparauak, t bei lez, Kristoren oiñetan,

inguruka, ikusi nai ditu: zeru-goian Nausi dana agertu bait da Belen'en, gizonen maitasunez.

Gure biotz arrizkoak maitasunez birrundu nai ditu, maite-arragoan sukiskaldurik.

Labe ortara dei degitse guztiai, bera aurrelari dala. Aska aurrean auspez, onela dau Aurtxoan otoizten:

*Zu nigaitik apal-apal
maitasuna eskintzen,
ni barriz erdiz-erdizka
Maitasuna maitatzen.
Sulu nire biotz otza,
gartu zeure eskarrez,
beti bizi Ia il nadin
zure maitasun garrez.*

URTEZ-URTE

Orrelaxe urtez urte abesten dautso Kristo jaiobarriari.

Gabon, izan be, poz-aroa dogu: gau au zoriontsu biurtzeko, urte-barru kanpotik diranak, poz-pozik etzeratzen dira, anaitasun zoragarri apar txeratsua egiñik.

Gorputzeko ta arimako lokarriz alkar estutuaz, sendi ta erri osoak nai ditu Manterola'k Josu'ren begipe gozoan.

Ezin neurtu ezelan be Jesus'en guganako maitasuna: gizona errudun, obenlari izanik.

Berak leporatu zituan onen gaiztakeri ta pekatu guztiak. Maitasunari maitasunez erantzun bear.

Eta olerkariak, 1964'garreneko, Gabon gabea, onela dau abesten:

*Zegaz ordaindu/aliko dautzut nik
zeure maitasun andia,
biotz-biotzez/eskiñi ezik
neure bizitza guzlia?
Ume mailea/ Ase nagizu
zeure mailelasun garrez,
ibilli naiten /ordu danetan
Zugana naroiñan bidez.*

GORROTO BARIK

Andik lau urtera, 1968'an, erabat ots dagitso Gabon-txilin zoliak.

Illuna urtzen dauan otsa! Gorroto ta ezin-ikusia uxatuz, biotzak maitasunez umotzen dauazana.

«Zer dozu, Gabon?» deritxonaren koplak zorion-ixurka daukaguz, iturri gardena iduri.

Onela diño, amultsu ta bigun:

*Zer dozu, Gabon
gizon guzliak
popez baterik
izteko?
Biolzetalrik
gorroto baltza
ta asarrea
kentzeko?*

ERRIA POZIK

Edu orretan nai eban gure erria; ez garraztuta, pozoi-osin, alai ta bizkor, maitasun-labe baiño. Pozari atea egegi oi dautsaguzan garai onetan, urtero, orrelaxe ariltzen zituan bere biotzaren ikara ta txiruliak.

Idazle jatorrak, izan be, bere antzeko gura dauz irakurle ta entzuleak. Egiz-

ko olerkari danak, are geiago; bere pentsakera ta biotz-zauzkadaz jabeturik nai ditu guztiak.

Idaztearen, olerkariaren xede ta asmoa, bada, erria garraztu ez, baiña poztarazo ta jasotea izan bear dau baitatik bat eta oroz-gaiñ.

Etika ta moral aldetik batez be, ori ez dagiana badaezpadako idazle txar-xarra dozu; ez izan ezpairik.

EZ GARRAZTU

Zoritxarrez gaur, barrikerian murgildu ta norbere politika alderdira irakurleak be narrastu nairik, konta-ezin ala txepelkeri ezain idatzi oi dira.

Zer dagi orrek? Gaur askok darabil-len erak, gorroto ta ikusi-eziña erein parra-parra, beintzat.

Ainbat arlotan daukagun ezjakiñez baliaturik, ziri ederrak sartu ari ta oni; garrazkeriaren zitala biotzetan narberatu.

Zoritxar andia, gerra ta antzeko istilluak dakarrena baiño be itzalagoa sarri. Baiña, olakoxeak gara!

ERRIARENTZATx

Manterola'k ez eban ori nai, itzez eta idatziz erakutsi euskunez. Alan be gizonaren txarrerako makurra ikusiz, onen-barne-muiña garbitu ta grazi-argi zuriz jantzi naiean, Belen'go Aurtxoagana eroan nai ginduzan, Arek guri biotzak zerutar bedeinkapenez orni eiskuzan.

1972'eko Gabonetan idatzi euskenez, artzaiñak Belen'en itaunka dagoz ta goi-argi eske. Ta Josu'k erantzun eutsen:

*Bizia, Egia naz ludian
gizondua zuekailik;
zuek, gaizkaluz, ahlenduleko
betiko zori txarrelik.*

Manterola, olerkari lez, ez dabil bere gogapenak adierazteko zoko illun billa; argitasuna dau eder, ez illunaren dirdir goibela.

Aren idatzi guztiak dozuz argiak, baita oler-lanak be: irakurri utsez dozuz ulertzen.

Erri izkera jako atsegin, gure base-rritarrena, jakintzaz betea.

Aita ONAINDIA'K